

CZU: 373.3.032

VALORIFICAREA TIPURILOR DE INTERACȚIUNI EDUCAȚIONALE LA DISCIPLINA "DEZVOLTARE PERSONALĂ" ÎN CLASELE PRIMARE

Liliana SARANCIUC-GORDEA, dr., conf. univ.
UPS „Ion Creangă” din Chișinău, RM

Summary. This article elucidates some theoretical, methodological and applied aspects in order to capitalize on the educational interactions in the discipline "Personal development" in primary classes with the impact of training life skills in students.

Keywords: forms of training organization; activity: frontal, individual, group (pairs, groups); interpersonal relationships in the class of students; life skills.

Curriculumul actual pentru învățământul primar, în capitolul 3.-3.1., fixează precepte privind strategiile didactice (asigurarea accesului egal la educație a tuturor copiilor; centrarea pe elev și nu pe conținuturile de învățare; unitatea abordării psiho și sociocentriste) și clarifică orientările paradigmatică în proiectarea strategiilor didactice și anume „**Paradigma învățării** ca elaborare (inter)activă de cunoștințe – învățarea **în grup, prin cooperare, prin reciprocitate, în contextul alternării formelor de organizare:** „o grupare flexibilă și mobilă a elevilor cu treceri de la activități cu grupuri mari, la acțiuni în grupuri mici, omogene și apoi la activități individuale” [1, p. 18].

În contextul proiectării de scurtă durată, actualul Ghid susține că, **formele de organizare a instruirii**, la elaborarea strategiei didactice, sunt: **frontală, individuală, în grup** [2, p. 18].

În acest sens, Ghidul la disciplina „Dezvoltare personală” (DP în continuare) menționează în cap. 2.-2.1. că, succesul procesului didactic depinde de buna gestionare a fiecărui element component: timpul, conținutul recomandat, **organizarea activităților de învățare**, evaluarea procesului de învățare și a produselor. [2, p. 233]. Iar în cap. 2.4. menționează „Realizarea eficientă a disciplinei „Dezvoltare personală” necesită respectarea principiilor învățării centrate pe elev în relaționarea activă cu mediul său de viață; aplicarea unui ansamblu de tehnologii educaționale care va include, preponderent, metode interactive, participativ-active, acestea fiind cele mai eficiente în vederea dezvoltării în mod integrat a cunoștințelor, deprinderilor, atitudinilor, valorilor de viață” [2, p. 235].

Astfel, abordările date stabilesc că tipurile, oportune, de interacțiuni educaționale la disciplina DP în clasele primare sunt reprezentate prin **trei forme de organizare: frontală, individuală, grupală (perechi, grupe)**.

Activitatea frontală este caracterizată printr-un control riguros al cadrului didactic care stabilește conținutul, interacțiunea, ritmul, durata activității; tot cadrul didactic corectează greșelile elevilor și evaluează gradul de realizare a sarcinii didactice [3, pp. 33-34].

În cadrul abordării frontale se pretează o amplă serie de activități: predarea noilor cunoștințe; verificarea înțelegerii noilor cunoștințe (prin întrebări adresate clasei); exerciții/sarcini de consolidare; analiza unor probleme.

Sursa de specialitate [4, pp. 94-102] menționează că la organizarea frontală, cadrul didactic, va căuta răspunsuri la o serie de întrebări:

- Oare toți elevii au același ritm? Dacă NU, ce fac cei care termină sau înțeleg imediat explicațiile?

- Cine reprezintă sursa de informație?

- Câți dintre elevi au pus sau au răspuns la întrebări?

- Cine deține controlul și evaluează rezultatele activității?

Astfel de întrebări evidențiază unele avantaje, dar și dezavantaje ale activității frontale cu clasa, dar cadrul didactic trebuie să dispună de abilități de eliminare a dezavantajelor prin utilizarea altor modalități de organizare a clasei. De asemenea, sursa dată menționează că, unul din dezavantajele modalității frontale de lucru este faptul că ea facilitează mai multă predare și mai puțină învățare.

În direcția **eliminării dezavantajelor activității frontale** cu clasa, mai jos vom detalia o secvență de lecție la disciplina DP în clasa a IV-a la **subiectul lecției**: „Drepturile și responsabilitățile copilului”, **unități de competențe**: 1.1., 1.2., **etapa lecției** „Evocare” **pasul** „Implică-te!”.

Pe tablă se scrie cuvântul COPIL. Elevilor li se propune să numească activitățile pe care ei *au dreptul să le facă acasă sau la școală*. Fiecare răspuns este scris (de învățătoare) pe tablă în jurul cuvântului COPIL.

Răspunsul așteptat (oferit) de elevi: „La școală: lecții, joacă cu colegii, lucru în grup, repaus. Acasă: tv., jocuri pe calculator, activități gospodărești în casă, activități de îngrijire a animalelor de companie (plimb câinele).

Comentarii. Dezavantajul posibil în această secvență - numărul elevilor care au ocazia să vorbească este redus. Pentru eliminarea lui se va insista ca învățătoarea să scrie personal, la tablă, fiecare răspuns. Apoi, va cere elevilor să numească *activitățile pe care trebuie să le facă ei acasă sau la școală* grupând în scris fiecare răspuns după exemplul de mai jos:

Drepturi	Responsabilități
Frecventez școala.	Nu întârzii la lecții, sunt atent.
Mă odihnesc.	Citesc o carte, privesc televizorul.
Fac lecțiile.	Depun sârguință, consult manualul.

Concluzii. Anume această modalitate de organizare a clasei, unde învățătoarea a scris ideile elevilor, a dat posibilitate ca toți elevii să vorbească: o parte - să numească activitățile pe care ei au dreptul să le facă acasă sau la școală, altă parte - să numească activitățile pe care trebuie să le facă ei acasă sau la școală. Astfel, toți elevii s-au concentrat asupra unei probleme; învățătoarea s-a asigurat că fiecare elev poate recepționa mesajul; activitatea a decurs dinamic, ritmul fiind impus de învățătoare; elevii au fost expuși unei exprimări corecte iar cei mai emotivi s-au simțit mai în siguranță atunci când au răspuns în cor.

Activitatea individuală a elevilor este folosită în scop de a oferi elevilor ocazia să învețe, realizând diferite sarcini didactice. O astfel de organizare (individuală) presupune respectarea individualității elevilor, adoptându-se sarcini de instruire în concordanță cu nevoile și posibilitățile fiecărui elev în parte. Activitatea individuală a elevilor, în cazul claselor eterogene,

este nu doar importantă ci și foarte necesară, deoarece oferă cadrului didactic ocazia de a aborda aspectele lecției în mod diferit cu elevi diferiți [5].

În sensul dat, cadrul didactic va organiza astfel de activități pentru a verifica înțelegerea de către elevi a aspectelor teoretice, demonstrații, explicații, dezvoltarea unor deprinderi, etc. Sarcina didactică va varia în durată și complexitate în funcție de vârsta elevilor: căutarea unor informații în manual sau auxiliare; extragerea ideilor principale, rezumarea unui text; rezolvare de exerciții și probleme etc.

Un exemplu de activitate individuală vine tot la același subiect de lecție, abordat anterior în **etapa lecției** „Realizarea sensului” **pasul** „Procesează informația!”. La finele sarcinii de lucru în perechi (lucrul cu cartea), se propune elevilor să reproducă individual, în interpretare personală semnificația cuvântului „responsabilitate” comparând-o cu cea prezentată în Power Point.

Răspunsul așteptat (oferit): „Responsabilitate: obligația de a efectua un lucru, de a răspunde, de a da socoteală de ceva, de a accepta și suporta consecințele; răspundere”.

Alt exemplu model, în acest sens, oferim la **subiectul de lecție** (cl. a IV-a) „Ne acceptăm unii pe alții. Asemănări și deosebiri” în **etapa lecției** „Realizarea sensului” **pasul** „Comunică și decide!” unde se îmbină activitatea de lucru individuală cu cea în perechi și în grup (colaborare în grupul clasei).

Se propune elevilor să citească textul „Povestea degetelor” [6, p. 80], ilustrând fiecare personaj cu ajutorul degetelor de la mâini prin *Lectura ghidată și Discuția dirijată*.

Algoritmul discuției dirijate:

- Ce gânduri v-a trezit lectura textului?
- De ce unele degete au crezut că sunt mai importante decât altele?
- Cum a reușit degetul mare să oprească cearta?
- Care a fost concluzia degetelor în final?
- Putem compara degetele cu elevii din clasa noastră?
- De ce?

Povestea se finalizează prin a strânge mâna unui elev cu sugerare pentru ceilalți să facă la fel unii cu alții, cu persoana de alături sau să meargă prin clasă, să salute prin strângere de mână cât mai mulți colegi.

Elevii sunt rugați să formeze perechi, să-și amintească și să povestească colegului o situație când s-a simțit important (în clasă, acasă). Perechile se reunesc în grupul mare (clasa) și elevii sunt inițiați să povestească ce au auzit de la colegi, vorbind și despre emoțiile pe care cred că le-au trăit colegii lor. Întrebări generalizatoare:

- Fiecare dintre copii are posibilitatea de a se simți important?
- Dacă da, cum anume?
- Dacă nu, ce îi împiedică?

Comentarii și concluzii:

♦pentru primul exemplu: cu toate că elevii au abordat aceeași sursă de lectură ei nu au putut copia unul de la altul, astfel prezentând reflecția personală personalizată; prin acest exemplu, de realizare a sarcinii didactice, elevilor li s-a oferit ocazia de a „învăța să învețe”;

♦pentru exemplul doi: organizarea individuală a dat posibilitate să se respecte individualitatea elevilor prin lectura ghidată, iar prin sarcina de cooperare să rezolve problema educației de rând cu cea a incluziunii.

Activitatea grupală - pe grupe. Teoriile cu referire la efectele învățării prin colaborare (I. Radu, M. Roco, I. Dumitru) au determinat **condițiile** (variabile independente) **în care învățarea prin colaborare poate fi considerată eficientă**: componența grupului, caracteristicile sarcinii și mijloacele de comunicare. Astfel, condițiile unei învățări colaborative eficiente (M. Bocoș, I. Cerghit, P. De Visser, A. Neculau) țin de următorii trei factori:

Compoziția grupului: vârsta și nivelul de pregătire al participanților (cognitiv, social, afectiv); mărimea grupului; diferențele dintre membrii grupului. Pentru eficiența muncii în grup este necesar un anumit nivel de dezvoltare cognitivă și social-afectivă pentru ca subiecții să colaboreze. Atunci când se folosesc strategiile didactice de interacțiune pentru prima dată, cadrul didactic trebuie să-i lase pe elevi să-și aleagă partenerii de lucru. Odată ce confortul interrelațional a fost stabilit, pentru a asigura maximum de beneficii, cadrul didactic se va asigura de eterogenitatea grupului din punct de vedere al nivelului de pregătire intelectuală și afectiv-emoțională, al capacităților sociale și de comunicare, al sexului etc.

Sarcina și scopul grupului: trebuie să crească proporțional cu mărimea grupului. Ceea ce aduc strategiile didactice interactive, față de lucrul individual este potențialul grupului de a împărți sarcinile între membrii săi și plăcerea de a împărtăși bucuria reușitei. Instrucțiunile clare, țintele urmărite și organizarea timpului sunt elemente importante pentru eficiența activității într-o strategie didactică colaborativă. Este la fel de important ca fiecare membru să aibă un rol/funcție de îndeplinit în cadrul grupului, o responsabilitate: secretar care notează datele, monitor, observator, facilitator, reporter, vorbitor etc. Rolurile trebuie însă schimbate periodic astfel încât, fiecare membru să aibă șansa de a exersa/practica noi roluri, noi responsabilități.

Normele de grup. Stabilirea normelor – reprezintă o problemă a responsabilității grupului, a capacității de reacție la ceilalți, a cooperării, a luării deciziilor prin consens, a rezolvării de probleme etc. Literatura de specialitate (A. Nicu, M. Mihăiescu, I. Dan, C. Oprea, I. Savin) recomandă diverse modalități pentru a forma rapid grupuri în cadrul învățării prin cooperare: gruparea la întâmplare; distribuirea stratificată; formarea grupurilor de către cadrul didactic; elevii se grupează singuri etc.

Ținem să menționăm faptul că, o notă importantă în activitatea pe grupe o deține organizarea subgrupelor pe criteriul valoric, care poate fi opțiunea educatorului, atunci când are în vedere munca diferențiată (sarcini didactice mai dificile pentru elevii cu aptitudini înalte (pentru o disciplină) și mai ușoare pentru elevii cu aptitudini scăzute).

Grupele mixte prezintă unele avantaje dacă unul din obiectivele dascălului este ca elevii să învețe unii de la alții, să se corecteze între ei. Există pericolul situației în care elevii cu aptitudini pentru o disciplină nu sunt dispuși să „explice” celorlalți problemele pe care aceștia nu le înțeleg. În acest caz ei vor rezolva singuri problema (mai ales dacă activitatea are o limită de timp sau este o întrecere) iar ceilalți vor copia doar rezultatul [4, pp. 96-99].

Un exemplu model de activitate pe grupe în cl. a IV-a oferim la **subiectul lecției** „Singer și în echipă”, unde se va opta pentru detalierea de conținut curricular: *forme de activitate - avantaje, dezavantaje și riscuri; va oferi șanse egale tuturor elevilor de a-și exprima punctul de vedere în procesul de căutare a soluțiilor pentru o problemă ce privește întreaga clasă* desfășurat în **etapa lecției** „Reflecție”, strategia de cooperare „Tehnică Cercul”, strategia ECD: autoevaluare prin autoapreciere a calității lucrului realizat în grup; EFI: de conținut, de tip și de activitate.

Activitatea se desfășoară cu elevii așezați în sala de clasă [7]. Împreună cu elevii învățătoarea va stabili regulile de discuție în cerc: „Ocupați-vă locurile în cerc așa cum doriți!”. În continuare se propune elevilor, prin tragere la sorți, să identifice cine va începe discuția, apoi se plasează în mijlocul cercului un poster cu suport, pe care este scris din timp subiectul discuției și văzut bine din toate părțile.

Conversația va începe cu elevul care va câștiga la sorți și după acele de ceasornic se va ordona șirul vorbitorilor în sensul ales de comun acord. De asemenea, se va atenționa faptul că, elevii vor vorbi doar când le va veni rândul și doar dacă vor dori, iar cel ce nu va vrea să participe va spune „mă abțin” sau „pas”.

Pe parcursul discuției se va ține cont și de faptul să se abordeze numai subiectul pus în discuție. De asemenea, elevii vor fi atenționați să nu critice părerile colegilor și să nu învinuiască pe nimeni.

Pe parcursul acestei etape, în funcție de timpul de care a dispus învățătoarea și de dorința participanților de a-și expune părerea la subiectul dat, se va releva discuția în cerc. La intrarea în discuție, fiecăruia i se va oferi un minim. Personal învățătoarea va coordona discuția, dar nu își va expune propriile opinii și nu va corecta pe nimeni. La încheiere vor fi trase concluziile unde fiecare elev va formula o deducție într-o singură propoziție.

Comentarii și concluzii. Modalitatea de lucru în grupe necesită un volum mai mare de efort din partea cadrului didactic. Acest „efort” este atât material (realizarea unor fișe de lucru pentru fiecare grupă / elev) cât și intelectual (monitorizarea grupelor). Aceste aspecte trebuie luate în considerare în momentul planificării modului de lucru cu elevii.

Activitatea grupală - activitatea în perechi. Modalitatea de lucru în perechi este mai ușor de organizat, chiar și în sălile de clasă cu mobilier fix, deoarece elevii stau de obicei câte doi în bănci. Un alt avantaj al muncii în perechi este rata de participare activă a elevilor. Practic, jumătate din elevi sunt permanent „activi” [4, pp. 100-102].

În acest sens, oferim un exemplu model la același **subiect de lecție** „Ne acceptăm unii pe alții. Asemănări și deosebiri” **etapa** „Realizarea sensului” **pasul** „Prelucrează informația!”. Elevilor li se solicită să completeze Fișa de lucru 1, cu rubricațiile: (1) *Categoria*: Membru/membră al/a colectivului clasei; Prieteni; Copil de altă etnie; Copil cu dizabilități; (2) *Asemănări*: Trei asemănări între mine și membrii colectivului clasei; Trei asemănări între mine și prietenul meu; Trei asemănări între mine și un copil de altă etnie; Trei asemănări între mine și un copil cu dizabilități; (3) *Deosebiri*: Trei deosebiri între mine și membrii colectivului clasei; Trei deosebiri între mine și prietenul meu; Trei deosebiri între mine și un copil de altă etnie; Trei deosebiri între mine și un copil cu dizabilități, lucrând în perechi grupându-se singuri și să compare răspunsurile.

Elevii sunt îndrumați să observe asemănările și deosebirile între ei; să compare răspunsurile personale, de trei-cinci ori, și să le compare cu alți elevi (din pereche) fiind încurajați pentru răspunsuri creative.

După ce elevii fac aceste comparații, discuția se va desfășura cu toată clasa, axându-se pe același algoritm:

- La ce categorii aveți același răspuns cu colegii de clasă?
- În ce fel sunteți asemănători?
- În ce mod sunteți diferit de el/ea/ei?

De asemenea, elevii vor răspunde la întrebările:

- Ați fost vreodată tratați rău din cauza diferențelor dintre voi și alți elevi?
- Puteți să-i dați drept exemplu pe adulții care-i tratează pe copii într-un mod incorect doar pentru că ei sunt mai mici, nelăsându-i să ia parte la diferite activități?
- Considerați că diferențele dintre voi sunt un obstacol în calea constituirii unui colectiv bun?

Feedback-ul cadrului didactic. Diferențele dintre oameni nu definesc în mod automat persoanele sau grupurile ca fiind mai bune sau mai rele decât altele. Diferențele sunt pur și simplu calități care particularizează o persoană sau un grup, ca ceva unic.

Pe final conchidem:

- **interacțiunile educaționale** la disciplina DP în clasele primare vizează un aspect, o formă din multitudinea și varietatea **relațiilor interpersonale în clasa de elevi** - nevoile și trebuințele psihologice resimțite de elevi atunci când se raportează unii la alții: relații de intercunoaștere; relații de intercomunicare; relații socio-afective (afectiv-simpatetice) relații de influențare;

- **explorarea relațiilor interpersonale în clasa de elevi la disciplina DP** prin cele 5 module curriculare **va duce la formarea abilităților de viață** „care să le asigure elevilor o dezvoltare fizică și psihică sănătoasă și să-i sprijine în formarea unei identități personale solide pentru diferite situații actuale din viața școlară sau viitoare din viața privată și profesională” [8, p. 5].

BIBLIOGRAFIE

1. CURRICULUM NAȚIONAL. Învățământ primar, aprobat prin Ordinul MECC nr. 1124 din 20.07.2018, disponibil la: https://mecc.gov.md/sites/default/files/curriculum_primare_site.pdf
2. GHID DE IMPLEMENTARE A CURRICULUMULUI PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR. Chișinău: MECC; Lyceum, 2018, disponibil la: https://mecc.gov.md/sites/default/files/ghid_curriculum_primare_rom_5.pdf
3. IUCU, R., Managementul clasei, 2005, disponibil la: <http://scoalaturliuanu.info/wp-content/uploads/2015/01/MANAGEMENTUL-CLASEI-Romita-Iucu.pdf>
4. Managementul colectivului de elevi, priorități și strategii de acțiune în societatea cunoașterii, disponibil la: file:///C:/Users/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/Modul_A_cap_3.pdf
5. Sarcini de lucru și întrebări cheie pentru îndrumarea proceselor de învățare și alegerea formelor de predare, disponibil la: <https://www.living-democracy.com/ro/textbooks/volume-1/part-2/unit-4/chapter-2/>
6. TERGUȚĂ, V., (coord.), Educație pentru drepturile omului. Curriculum pentru disciplina opțională. Clasele I-IV, Ghidul învățătorului. Chișinău: Editura Gunivas, 2019, 224p. ISBN 978-9975-3160-6-4.
7. LEMENI, G. MIHALCA, L., MIH, C., Consiliere și orientare. Activități pentru clasele I-IV ediția a II-a. Editura ASCR, Cluj-Napoca, 2010, 101. ASR973-7973-91-7

8. WEIDINGER, W., Cum sprijinim învățarea activă. Dezvoltare personală. Ghid practic pentru profesori. ME CC al RM și ZURICH UNIVERSITY OF TEACHER EDUCATION. Realizat în baza curriculumului disciplinar, aprobat de Consiliul Național pentru Curriculum (Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 1124 din 20 iulie 2018). Chișinău, 2020, 48 p.